

מבטל כיסו של חברו

הוא ופטור, א"כ אפילו הרויח נמי. אלא משום דזכה ממונו ברויח שהרויח. ותימא, מאחר ששלח בו יד, אפילו הוה דעתו לשלם, סוף סוף גזלו הוא. וכל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה, ואין שייך כאן ריוח. אלא נראה בעיני, שבין פקדון ובין מלוה, לעולם אין שייך בטול כיס. אפילו אם הרויח.

[8] פלפולא חריפתא – ב"ק:

ודוקא בחצר ושאר קרקעות דקרקע ברשותא דמרא קיימא, אבל במיטלטלי אפי' דעביד למיגר, כי גזל ואכל החיסרון שחיסר לבעליהו... פטור מתשלומין של החיסרון, שאין משלם אלא כשעת הגזילה.

[9] ב"מ דף ע"ב:

תניא: השוכר את האומנין והטעו את בעל הבית, או בעל הבית הטעה אותן - אין להם זה על זה אלא תרעומת. במה דברים אמורים - שלא הלכו, אבל הלכו חמרים ולא מצאו תבואה, פועלין ומצאו שדה כשהיא לחה - נותן להן שכר משלם.

[10] רא"ש – ב"מ:

ה"ה נמי אם לא הלכו וכבר שכרו כל בעלי בתים פועלים ואין מוצאין עוד להשתכר נותן להן שכר כפועל בטל, דקי"ל כר"מ (ב"ק דף ק א) דדאין דינא דגרמי ועל ידו נתבטלו היום.

[11] קצות סי' שלג ס"ק ב:

ובני הבחור המופלא כמ"ר יוסף דוב בער ש"ן הקשה מה בכך שנתבטלו על ידו ממלאכה דהא קי"ל המבטל כיסו של חברו פטור וכן נועל חנותו של חברו פטור, וא"כ אפילו מצאו אמש להשתכר והיום לא מצאו נמי אין בו משום מזיק כיון דאינו אלא כנועל דלת חנותו של חברו. והשבתי לו דשאני נזקי ממון מנזקי גופו, והוא דבאדם דאזיק שור ליכא אלא נזק, אבל אדם דאזיק אדם חייב בד' דברים ואחד מהן הוא שבת... אמנם לפי מ"ש בשם הרמ"ה... אינו חייב משום דינא דגרמי אלא בנזק אבל לא בארבעה דברים ע"ש, א"כ הכא נמי אפילו לא מצאו מקום להשתכר אינו חייב במה שנתבטלו על ידו... ואינו חייב משום שבת אלא אהדקיה באנדורניא (ב"ק פה ע"ב) דהוא בידים אבל גרמי דשבת פטור ודו"ק. שוב מצאתי בתשובת מוהר"ם... סבירא ליה דגבי פועלים אפילו מצאו אמש מקום להשתכר והיום לא מצאו פטור ומשום דאינו היזק אלא מניעת ריוח... ולדינא צ"ע כיון דדעת מוהר"ם דפטור בפועלים אפילו הפסידו על ידו את מלאכתן ומסתבר טעמיה דמוהר"ם לפי מ"ש וגם השוכר הוא מוחזק בממון, וידוע דנפיש חיליה דמוהר"ם להוציא ממון נגדו.

[12] נתיבות:

תדע דתקנת חכמים היא, דהא ודאי במוכר סחורה ולא קנו מידו וחזר בו הלוקח, אף שהפסיד הסוחר ע"י זה אפ"ה פטור, וכאן חייב, אלא ודאי דתקנת חכמים היא בפועל. ואף שהתוס' כתבו דזהו לר"מ דמשלם מדינא דגרמי, משמע לכאורה מדבריהם דדין גמור הוא, לפענ"ד נראה דאי אפשר לומר בכונתם דדין גמור הוא.

[13] פלפולא חריפתא – ב"מ:

ולא דמי להא דבפרק כיצד דחצר דקיימא לאגרא, דלר"י פטור ואפי' גירשו מביתו ולר"ף נמי לא מיחייב אלא משום דאכל חסרונו של זה... דהכא היה מוצא בודאי מי שישכירו משא"כ התם... דהרבה עיובים יש לשכור חצר משא"כ מי שצריך לפועל שוכר לכל פועל שימצא לשכור.

[1] ירושלמי ב"מ פ"ה הל' ג:

תני הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית ואמר לא לקחתי אין לו עליו אלא תרעומת... אמר רבי יצחק: הדא אמרה המבטל כיס חברו אין לו עליו אלא תרעומת. המבטל שדה חברו חייב לשפות לו.

[2] פני משה:

וטעמא דבפירות השדה הרווח מצוי הוא וידוע, והוי כמאבד נכסי חברו בידיים.

[3] ב"מ דף קד ע"א:

משנה: המקבל שדה מחבירו והובירה - שמין אותה כמה ראויה לעשות, ונותן לו. שכך כותב לו: אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא.

גמרא: רבי מאיר היה דורש לשון הדיוט; דתניא, רבי מאיר אומר: אם אוביר ולא אעביד אשלם במיטבא.

[4] ב"ק דף כ"א:

הדר בחצר חבירו שלא מדעתו, צריך להעלות לו שכר או אין צריך? היכי דמי? אילימא בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר, זה לא נהנה וזה לא חסר! אלא בחצר דקיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר, זה נהנה וזה חסר! לא צריכא, בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר.

[5] רא"ש – ב"ק:

פירש ר"י דה"ה נמי בחצר דקיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר דפטור כיון דלא נהנה אף על פי שגרם הפסד לחבירו, דאפילו גירש חבירו מביתו ונעל הדלת בפניו אין זה אלא גרמא בעלמא ולא מיחייב אלא כשעת הגזילה. וכן המקבל שדה והובירה אין חייב אלא משום דדרשינן לשון הדיוט. ואומר בירושלמי זאת אומרת המבטל כיסו של חברו פטור, **ורב אלפס ז"ל** כתב אבל בחצר דקיימא לאגרא צריך להעלות לו שכר ואף על גב דלא עביד למיגר דהא חסריה ממונא. וכדבריו מוכח בשמעתין... ויהו כבר הוכחתי שעל החסרון אין חייב דלא הוי אלא גרמא בעלמא, ואי איכא לחיוביה מהאי טעמא איכא לחיוביה – **משום שאכל חסרונו של זה** ולא דמי לנועל ביתו של חברו ולא דר בו או המוביר שדה של חברו שלא בא לידו כלום מחסרון חברו אבל זה אף על גב שלא נהנה שהיה מוצא דירה אחרת בחנם מ"מ השתא מיהא קאכל מה שחבירו נפסד וכן נראה.

[6] מרדכי ב"ק אות קכה:

... הגאונים פסקו שמה ששנינו המבטל כיסו של חברו אין לו עליו אלא תרעומת זהו במקום שאין מרויח בו אבל אם מרויח בו חייב ליתן לו, וכן הורה לנו רבינו אליעזר בר' יהודה, וגם רבינו משה כהן שלח פעם אחת כסף ע"י יהודי ועכב כספו כשנתים וגבה ממנו בעל כרחו ריוח י"ב זקוקים, ואם שגינו הורינו. **תשובה:** אמנם כן הוא המבטל כיסו של חברו והרויח בו שנותן הרויח לבעל המעות...

[7] יש"ש ב"ק פ"ט אות ל:

כל היכא דאדם שולח יד בממונא דחבירו שלא מדעתו... היכא ששלח בו יד כדי להרויח לעצמו, פשיטא דהוי גזלן, ולא משלם ליה מידי, אפילו אם הרויח הרבה. ולא כמו שכתב במרדכי בשם הרבה גאונים... דלא אמרו המבטל כיסו של חברו דפטור, אלא היכא דלא הרויח, אבל היכא דהרויח חייב. ולא ידענא מאיזה צד יש לחייבו. אי משום דהזיקו שעיקב ממונו, א"כ אפילו לא הרויח נמי, אלא גרמא בניזקין